

Köszöntő a Fiatal Higiénikusok X. Fórumára

(Pécs 2014. május 14-16)

Greetings on the 10th Forum of the Young Hygienists

(Pécs May 14-16 2014)

PROF. KERTAI PÁL

Debreceni Egyetem Megelőző Orvostani Intézet, Debrecen
Institute of Preventive Medicine, University of Debrecen, Debrecen

Tisztelt Elnökasszony(ok)!

Tisztelt Fiatal Higiénikus Barátaim!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Elsőnek megköszönni szeretném, mind a Fórum vezetőségének, mind a Fórum valamennyi tagjának a szíves meghívást, és azt a megtisztelő felkérést, hogy a plenáris ülésen előadást tartsak. Sajnos, az elmúlt félévben már másodjára fordul elő, hogy egészségi állapotom és egyéb súlyos gondjaim miatt személyesen nem tudok részt venni ünnepi rendezvényeken. Kérem, bocsássák meg nekem, hogy így írásban köszöntöm Önöket, de higgyék el, személyes találkozásunk elmaradása kizárólag számomra veszteség. Bízom benne, hogy a jövőben Debrecenben, vagy egy Debrecenhez közelebb eső városban mégis csak sor kerülhet rá.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Számunkra, idősebb és még öregebb higiénikusok számára nagy örömet jelentett, amikor 10 évvel ezelőtt arról értesültünk, hogy megalakult az utánunk jövők fóruma. Köszönet mindazoknak, akik ezt létrehozták, és azóta is évről-évre szervezik. Nekik, és a fórumon rendszeresen résztvevő fiataloknak köszönhető, hogy a fáklya nem aludt ki, a csapat együtt maradt, és egyre értékesebb prezentációkra került sor. Ebből következik, hogy az ünnepi plenáris ülésre nem szakmai ismertetésre, vagy javaslattevő tanácsokkal készülődtem – erre nem is lennék illetékes – hanem két kérdésre kerestem a választ, és gondolataimat szeretném megosztani Önökkel. Az egyik kérdés: mit jelent a „**higiénikus**” szó, a másik kérdés: Mit jelent a „**fiatal higiénikus**” fogalma?

Az első kérdés, a „higiénikus” szó értelmezése az alábbi megfigyelésből indult ki. Átlapozva az elmúlt 150 év orvosi tankönyveit, feltűnik, hogy amíg a belgyógyászat, anatómia, vagy élettan kifejezés százötven év óta változatlanul szerepel a tankönyvek címében és a tartalom is azonos – legfeljebb napjainkban változott a kórbonctan hivatalosan is patológiává és a gyógyszer-tan farmakológiává – addig a mi szakmánk tankönyvei változatos címekkel, és gyakran változatos tartalommal jelentek meg. A magyar nyelvű

tankönyvek „gyakorlati egészségtan”, „közegészségtan”, közegészségtan és járványtan”, „higiéne”, „népegészségtan”, „megelőző orvostan”, „megelőző orvostan és népegészségtan”, illetve „népegészségügyi orvostan” címmel kerültek forgalomba, régebbi fejezetek maradtak ki (pl. személyi higiéné, katonai higiéné), esetleg újabb fejezetek kerültek be (pl. történelem-egészségtan, egészségföldrajz stb.). Ugyanakkor sokféle változott a tantárgy neve is, és még nemrég is volt olyan időszak, amikor a négy egyetem négy illetékes intézete más-más nevet viselt. A változatosság egyik oka az volt, hogy a könyvek vagy a klasszikus német („Hygiene”), vagy a klasszikus angolszász („Public Health”) felfogások szellemében készültek, és különösen zavaró, hogy a „higiénikus” azt jelenti-e, hogy működése csak a közegészségtan (higiéne) területére terjed-e ki, vagy magában foglalja-e a járványtant, esetleg az egészségügyi szervezést is?

Magam két alkalommal néztem szembe evvel a problémával. Először akkor, amikor a Tisztiorvosi Törvény megfogalmazására került sor, másodszor akkor, amikor már, mint nyugdíjas, megbízást kaptam a fogorvos és gyógyszerész-hallgatók „megelőző orvostan és népegészségtan” című tantárgy teljes anyagának 30 órában történő oktatására. Hogyan értessem meg ezekkel a hallgatókkal a tantárgy kristálytiszta logikáját és felépítését, és tegyem vonzóvá ezt a közömbösség falával körülvett diszciplínát, amikor időnként magam is zavarban vagyok? A kérdést úgy igyekeztem megoldani, hogy mindjárt az első órán ismertettem az általam 3x3 elvnek nevezett mnemotechnika megközelítést.

E szerint tantárgyunk, a **népegészségtan** három részből áll: epidemiológiából, higiénéből és szociálhigiénéből. Itt jegyzem meg, hogy azért használtam a görög-latin nomenklatúrát, nehogy a járatlan hallgatóság összetéve a népegészségtant a közegészségtannal, ahogy azt gyakran teszik. A közegészségtan – mint arról már fentebb szóltunk – a népegészségtan egyik ága, amely az ember és a bioszféra kapcsolatával foglalkozik, tehát egy rész az egészből.

Mind a három rész további 3-3 fejezetből áll. Az epidemiológia három fejezete a biostatisztika, a fertőző betegségek epidemiológiája és a nem fertőző betegségek epidemiológiája. A higiéné három fejezete a munkaegészségtan, a környezet-egészségtan, végül a táplálkozás- és élelmezés-egészségtan. A szociálhigiéné három fejezete pedig az egészségvédelem, az egészségfejlesztés és az egészségügyi szervezéstudomány. Az utóbbi rész némi kiegészítésre szorul. Az egészségvédelem a magyar hagyományok alapján a különösen esendő társadalmi csoportok egészségvédelmét jelenti, így a még meg nem született gyermekekét (népegészségügyi genomika), az anya- és csecsemővédelmet, a gyermek- és ifjúságvédelmet, a hátrányos helyzetűek és az időskorúak egészségvédelmét. Az egészségfejlesztés tárgykörét nem kell különösképpen magyarázni, az a fejezet az egészséges életmód elemeit, a szenvedélybetegségek elleni küzdelmet, az erőszak és az öngyilkosságok megelőzését, valamint az egészségnevelést foglalja magában. Ami pedig az egészségügyi

szerveztudományt illeti, annak tárgyköre az egészségügyi ellátás szerkezete és gazdasági alapjai, az egészségügyi informatika, a minőségbiztosítás stb. A fenti felosztással a fogorvos- és gyógyszerészhallgatók közömbösségét nem sikerült teljesen áttörnöm, szigorlati felkészültségük is sok kívánnivalót hagy még maga után, de azt tapasztaltam, hogy legalább megértették a népegészségtan kitűzött céljait, tárgykörét és főleg szerkezetét. Úgy vélem, hogy ez a szerkezet felel meg leginkább hagyományainknak, valamint a Tisztiorvosi Törvény szellemének.

Mindezek hosszas előrebocsátása után visszatérnék az eredeti kérdésre: mit is jelent a „higiénikus” kifejezés fogalma? Ha tágabban értelmezzük, akkor a népegészségtan tudományának és a népegészségügy gyakorlatának a szakembere, beleértve a népegészségtan- és ügy mindhárom ágát. A higiénikus elnevezés a fejlett országok többségében ma már elég szokatlan, de még mindig közmegegyezés tárgya lehet. A másik értelmezés szűkebb: a munkahelyi és a lakott környezet, valamint az élelmezés és táplálkozás tudományának és gyakorlatának a szakemberét jelenti. Ha viszont ezt a megközelítést fogadjuk el, akkor ez számos következménnyel jár. A mi esetünkben például azzal, hogy sokkal logikusabbnak tűnik a „Fiatal epidemiológusok, higiénikusok és szociálhigiénikusok fóruma” kifejezés, ami jóval bonyolultabb és hosszabb, de talán több embert vonzana a körünkbe, és jóval egyértelműbb lenne az esetleges nemzetközi résztvevők számára. A választás természetesen az Önöké, de azt hiszem, mi, az idősebb generáció igencsak hálásak lennénk, ha ezen egyszer elgondolkodnának és megvitatnák.

A továbbiakban rátérnék a „fiatal higiénikus” kifejezés tartalmára. Ha jól értelmezem, ez alatt azokat a 40 év alatti orvosokat, vegyészeket, biológusokat, pszichológusokat, szociológusokat értik, akik az egyetemeken, főiskolákon, az ÁNTSZ intézeteiben, vagy a megyei és járási szakszolgálatokban, és a népegészségtan, valamint a gyakorlati népegészségügy valamelyik ágában dolgoznak. Az elnevezés azt is sugallja, hogy a higiénikusok diplomáján még alig száradt meg a nyomdafesték, tudásuk friss, de tapasztalatuk még kevés, és idősebb, nagy tapasztalatú főnökeik alatt nevelődnek és szereznek egyre több elméleti tudást és gyakorlatot. Ez így helyes, de a népegészségtan története meglepetést is tartogat., az epidemiológia megalapítója és mindmáig legnagyobb alakja *Robert Koch*, 28 éves korában lesz Wollstein város tisztiorvosa, és öt évvel később már Boroszlóba megy, hogy ismertesse lépene kutatásait az ottani egyetem professzoraival. Intézetének egyik munkatársa, *Erlich* pedig 23 éves korában fedezi fel a hízósejteket. A higiéné megalapítóját, *Pettenkofert* – akit mellel mindig hosszú szakállal ábrázolnak – 29 éves korában nevezik ki a müncheni egyetem orvos-vegytani intézetébe tanszékvezető tanárnak, igaz, még 20 évet várnia kell, amíg intézetén belül létrehozzák a higiéné tanszékét is. Kedves tanítványa, *Rubner* ugyancsak 29 éves, amikor energiaforgalmi kutatásával már hírnevet szerez magának, és ha már a táplálkozás higiénéjénél tartunk, *Eijikman* 28 éves

korában száll a Batáviába tartó hajóra, hogy megfejtse a beri-beri titkát, és evvel megalapítsa a vitaminok tanát. De találunk példát a hazai népegészségtan történetében is. *Fodor Józsefet* domborműveink középkorú, inkább idős férfinak ábrázolják. Valójában már 26 éves korában egyetemi magántanár a tisztiorvoslás tárgykörből, 29 éves korában az államorvostani intézet vezetője Kolozsvárott, míg a budapesti közegészségtani intézetet 31 éves korában alapítja meg. Kedves tanítványa, *Rózsahegyi Aladár*, akit a magyar munkaegészségtan kezdeményezőjének tartanak, 27 éves korában került a Kolozsvári Egyetem frissen alapított közegészségtani intézetének az élére.

Gyakran elgondolkoztam azon, hogyha nem lennének évszázados és térbeli határok, most ők is itt ülhetnének a fiatal higiénikusok fórumán, és tartanának előadásokat a zoonosisokról, az immunológiáról, a tápanyagokról, az ólommérgezésekről, vagy az iskolások egészségügyéről, bizonyoságául annak, hogy a jövő nemzedékének nemcsak tapasztalat kell, hanem elhivatottság, fáradtságot nem ismerő újat keresés, és talán egy kis lázadás is a múlt és a jelen fékező erőivel szemben. Véleményem szerint mindig ezt jelenti a fiatal higiénikus fogalma.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Sok sikert kívánok a jubileumi fórumhoz és jövőbeni összejöveteleikhez is. Építsék tovább, amit elődeik elkezdtek, és valósítsák meg a statisztikai és laboratóriumi alapokon nyugvó és újból autonóm szerkezetű magyar népegészségügyet!

Tisztelettel köszöntöm valamennyiüket!

The author discusses the meaning of public health in general and highlights its three main components: epidemiology, hygiene and socialhygiene. Afterward enumerates the names of those young hygienists who in the past made great scientific achievements

---